

Леся Височан,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Lesia Vysochan,

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
lesjavusochan@gmail.com

УДК 372.398.8

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ГІРСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті за результатами опрацювання психолого-педагогічної літератури та на підставі вивчення передового педагогічного досвіду діяльності педагогів описано організаційно-дидактичні засади використання українського фольклору в навчально-виховному процесі гірських шкіл Карпатського регіону України.

У роботі над публікацією застосовувався комплекс науково-педагогічних методів дослідження: анкетування, аналіз, синтез, вивчення наукових джерел та ін.

Автор вказує, що провідними завданнями дослідження є характеристика особливостей українського фольклору та вивчення специфіки його використання педагогами в освітньому процесі.

Наголошується, що особливої актуальності в сучасній системі освіти й виховання України набуває проблема збереження національних традицій та звичаїв, українського сакрального мистецтва, народних промислів і ремесел, українського пісенного фольклору.

Дослідниця відзначає, що готовність до ефективної професійної діяльності в етнокультурному освітньому просторі навчальних закладів Карпатського регіону є важливою передумовою професійної педагогічної освіти, що потребує організації якісної цілеспрямованої підготовки студентів.

Ключові слова: фольклор, жанри фольклору, пісенна творчість, готовність, підготовка вчителя, навчально-виховний процес, гірська школа.

ORGANIZATIONAL-DIDACTIC BASICS USE OF UKRAINIAN FOLKLORE IN THE EDUCATIONAL PROCESS MOUNTAINS SCHOOL

Abstract. In the article, based on the results of the study of psychological and pedagogical literature and the results of studying the advanced pedagogical experience of teachers, the organizational and didactic principles of using Ukrainian folk folklore in the educational process of the mountain school of the Carpathian region of Ukraine are disclosed.

In the work on the publication used a set of scientific and pedagogical methods of research.

The author emphasizes that the main tasks of the research are to characterize features of Ukrainian folk folklore and study the specifics of its use by teachers in the educational process.

The problem of preserving national traditions, Ukrainian sacral art, folk crafts and crafts, Ukrainian folk songs is becoming of particular relevance in the modern system of education and education of Ukraine.

The author notes that readiness for effective professional activity in the ethno-cultural educational space of educational institutions of the Carpathian region is an important prerequisite for vocational pedagogical education, which requires the organization of purposeful training of students.

Keywords: folklore, genres of folklore, song creativity, readiness, preparation of a teacher, educational process, mountain school.

ВСТУП

Постановка проблеми. Серед загальнонаціональних культурних цінностей, таких, як мова, живопис, прикладне мистецтво, архітектура, особливе місце належить українському фольклору. Кожний регіон нашої країни пишається своїм щедрим внеском у скарбницю народної творчості та пісенного фольклору.

З давніх-давен народна пісня виступає одним із найпопулярніших жанрів музичного мистецтва. У піснях відтворюється світогляд народу, його морально-етичні та естетичні цінності, педагогічний геній, багатівковий досвід народного автентичного виховання у душі високої духовності та моралі. Тому українська народна пісня зазвичай стає основою для музичного матеріалу на уроках у закладах освіти.

Знайомство з надбаннями української народної пісенної творчості та вивчення технологій її використання у навчально-виховному процесі школи сприяє формуванню фахової компетентності майбутніх педагогів.

У сучасній системі освіти й виховання України особливою актуальністю набуває проблема збереження національних традицій, українського сакрального мистецтва, народних промыслів та ремесел, українського пісенного фольклору. Активне залучення до джерел культури свого народу творчої особистості сучасного вчителя є одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя досліджували О. Абдулліна, І. Зязюн, О. Савченко, М. Стельмахович В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.

Значення пісенного фольклору у формуванні духовного світу молодої людини розкрито не лише у працях педагогів, але й мистецтвознавців – О. Костюка, І. Ляшенка, фольклористів – А. Іваницького, Л. Кулаковського та інших. Важливими для нашого дослідження є наукові доробки з вивчення потенціалу народної музичної творчості та можливостей його використання в духовно-моральному вихованні (Ю. Мандрика, О. Отич).

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

На підставі опрацювання психолого-педагогічної літератури та за результатами вивчення досвіду діяльності учителів-практиків розкрити організаційно-дидактичні засади використання українського фольклору у навчально-виховному процесі гірських шкіл Карпатського регіону України.

Завданнями дослідження є розкриття особливостей українського пісенного фольклору та вивчення специфіки його використання педагогами в освітньому процесі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для розв'язання зазначених у публікації завдань застосовувався комплекс науково-педагогічних методів дослідження: теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) з метою вивчення психолого-педагогічної літератури й уточнення сутності та особливостей організації навчально-виховного процесу з використанням пісенного фольклору; емпіричні методи (анкетування, бесіда, тестування) використовувалися з метою перевірки ефективності системи підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання пісенного фольклору в освітньому процесі сучасної школи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед пріоритетних напрямів освітньої політики нашої держави виділяються проблеми модернізації змісту і форм організації навчально-виховного процесу в закладах освіти, впровадження в практику їх роботи інновацій та нових педагогічних технологій.

Концепція Нової української школи висуває якісно нові вимоги не тільки до освітньої системи та навчальної діяльності, але й до самої особистості вчителя. Узагальненим виразом цих вимог є інноваційність, яка, за твердженням Н. Калужної, трактується як «постійне бажання працювати за вибраною професією, проявляти творчість, упроваджувати нововведення в практику роботи закладів освіти. Адже інноваційність розглядається як тип життєдіяльності майбутнього фахівця і суспільства, що має прийти на зміну інертності, пасивності і консерватизму, що нерідко панує при підготовці педагогічних кадрів... Специфіка роботи вчителя початкової школи вимагає постійного самовдосконалення та творчого натхнення. Сучасний педагог повинен шукати нові підходи до організації навчально-виховного процесу, використовувати різні нововведення» [9].

Засади концептуальні положення, які визначають статус та рівень професійної підготовки майбутніх учителів, визначено в Законах України «Про загальну середню освіту» (2009), «Про освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти в Україні (2012).

Процес реформування освітньої системи України, діяльність Нової української школи зумовлює необхідність формування такої особистості, яка здатна самостійно приймати нестандартні рішення, адекватно реагувати на динаміку соціокультурних змін. Сформувати таку творчу особистість здатний тільки той педагог, який сам опанував цінності національної культури, оволодів відповідним рівнем професійної майстерності та прагне до професійного вдосконалення. Адже Новій українській школі потрібний фахівець, який усвідомлює себе вчителем-новатором, провідником культури свого народу, котрий добре розуміє, знає і розвиває внутрішній світ своїх вихованців.

Аналіз стану досліджень цієї освітньої галузі засвідчує необхідність підвищення рівня підготовки педагога відповідно до освітніх вимог суспільства. Проте поза увагою науковців залишається цілеспрямована змістова наповненість та регіональний аспект підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання пісенного фольклору у навчально-виховному процесі закладів освіти.

Використання фольклору як дидактичного матеріалу в навчально-виховному процесі початкової школи здійснюється з урахуванням сучасної науки про фольклор, специфіки дитячої субкультури, вікових та психологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У програмі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи особливу роль відіграє процес опанування ними методиками використання надбань українського пісенного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи, тому що майбутні педагоги повинні не лише набути високої фахової кваліфікації, але й стати одночасно носіями духовності, цінностей та ідеалів українського народу, здатними до формування базової культури своєї вихованців.

У зв'язку з неповторністю українського пісенного фольклору та певними особливостями методики його використання в початковій освіті варто виділити окремим напрямом освітньої програми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи готовність використовувати досвід та вміння володіння теорією й методикою викладання фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи.

У системі підготовки майбутнього педагога надбання пісенного фольклору зустрічаються не лише в підручниках з літератури, але й під час вивчення інших навчальних дисциплін початкової школи. Для використання фольклорного матеріалу на уроках особливо придатні за змістовим наповненням такі освітні галузі, як : мовно-літературна, мистецька, природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язбережувальна. На навчальних заняттях із цих галузей фольклорний матеріал виступає як дидактичний матеріал, а не лише як художньо-літературний, як це відбувається на уроках літературного читання.

У початковій школі фольклорні твори можна використовувати й на уроках курсу «Я пізнаю світ», фізичної культури та образотворчого мистецтва. Значним потенціалом володіє пісенний фольклор і в системі морально-духовного виховання школярів. Багатий зміст народної пісенної творчості сприяє формуванню в учнів любові та шанобливого ставлення до свого народу, рідного краю, сім'ї, людини, її матеріальної та духовної культури, до людей праці, творчості, мистецтва та інших базових культурних цінностей.

Однак через певну архаїчність фольклору його роль у духовно-моральному вихованні сьогодні дещо нівелюється. Проте варто зауважити, що нестандартні підходи до традиційного і сучасного фольклору дозволяють одночасно вирішувати навчальні, виховні та розвивальні завдання, слугують ефективним засобом літературного і морально-духовного розвитку школярів.

Консолідує виховні можливості сім'ї, системи виховної роботи освітнього закладу, закладів позашкільної освіти та інших соціально-виховних інституцій можна досягти запланованих результатів.

З матеріалом усного пісенного фольклору молодші школярі можуть отримати перші відомості та певний досвід емоційного знайомства з народною творчістю, етнокультурними надбаннями українського народу, фольклорними традиціями Карпатського регіону [13].

Фольклорний пісенний матеріал народів, які населяють Карпати, за умов професійного підбору та детального опрацювання змісту текстового матеріалу до уроків і виховної роботи може стати джерелом розширення та збагачення уявлень школярів про сім'ю (колискові пісні, забавлянки, інші жанри сімейно-побутового пісенного фольклору); про добро і зло, про любов і вірність, про подвиги та героїв, про щоденну працю людей.

Вагомий пласт народної творчості становить українська народна пісня, яка творилася впродовж багатьох сторіч і є унікальним явищем, яке належить до надбань світової культури. За різними оцінками, українці склали від кількох сотень тисяч до кількох мільйонів пісень – таку кількість досить важко уявити, а ще важче зрозуміти її необхідність. Однак зарубіжних дослідників вражає не стільки кількість народних пісень, скільки їх якість – розмаїття тематики, жанрів, стилів, глибина змісту, незбагненна й незрівнянна за своєю красою й простотою поезія.

Добре розвинута музично-пісенна культура з давніх-давен була складником життя та діяльності українців. Підтвердженням цього є розмаїття жанрів та тематика народної музичної творчості: пісні про кохання і родинне життя, колискові, жартівливі, пісні-таночки й приспівки до них, коломийки, козацькі, рекрутські, чумацькі, пісні про панщину, пісні неволі й боротьби, думи, пісні-хроніки та балади тощо. Народна музично-пісенна творчість своєю структурою, діапазоном мелодій, ритмів, складом може дати характеристику регіону, де було складено пісню.

Саме тому «мистецтво, культура кожного народу, вкорінені у фольклорні пласти його історії, починаються у намаганнях людини словом, танцем, піснею, магічним дійством виразити свої почуття, переживання, пояснити явища світу тощо» [4].

У сучасних умовах зростає роль освіти і культури, які, тільки перебуваючи в тісному взаємозв'язку, здатні залучати особистість до соціально-культурного досвіду людства. Державним стандартом початкової загальної освіти (2017) визначено пріоритетні завдання сучасної початкової освіти, розв'язання яких потребує оновлення змісту й організації навчання в початковій школі, відповідності вимогам сучасного життя, суспільним і особистим потребам.

Відповідно до окреслених завдань особливої актуальності набуває підготовка майбутнього вчителя, яку в психолого-педагогічній літературі трактують «як спосіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвиток її резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими і професійними знаннями, уміннями і навичками» [3, с. 34]. Професійна підготовка – це процес формування фахівця для будь-якої галузі трудової діяльності, пов'язаний з оволодінням певним родом занять, професією. Професійну підготовку також вважають процесом, під час якого відбувається фахове становлення майбутніх фахівців, а провідною метою і результатом діяльності закладів вищої освіти повинно стати включення студента в навчально-виховну діяльність.

Неодноразове звернення педагогів до народної творчості як до одного із провідних засобів формування особистості має давню методологічну основу. Воно базується на філософському осмисленні етнічного музичного мистецтва (А. Іваницький, М. Стельмахович) як одного із стрижневих компонентів культури. Адже народне мистецтво акумулює в собі відповідні знання, досвід, національні традиції і є дієвим виховним засобом. У цьому контексті важливими для нашої роботи є наукові дослідження потенціалу народної музичної творчості (Ю. Мандрик, Р. Ткач); можливості її використання в естетичному вихованні (Р. Дзвінка), у вихованні національної самосвідомості (Р. Осипець), в організації і діяльності шкільних фольклорних колективів (Н. Кравцова, В. Лабунець, В. Лебедєв).

Психолого-педагогічний аналіз поняття «готовність» дав змогу з'ясувати, що в психологічній літературі вона розглядається як наявність здібностей (В. Ананьєв); у педагогічній – як складне особистісне утворення (Л. Кондрашова), синтез якостей особистості (Г. Кутузова), система, яка складається з мотиваційного, змістовно-процесуального та виконавчого компонентів (О. Пехота).

У педагогічній теорії вченими досліджувалися такі види готовності: психологічна – В. Моляко, морально-психологічна – Л. Кондрашова, мотиваційна – Л. Кекух, професійна – К. Дурай-Новакова; професійно-педагогічна – Б. Дьяченко, В. Орлов, О. Пехота; практична – Г. Кіт. Аналіз наукових джерел засвідчує, що є необхідність

систематизувати теоретичні положення щодо визначення сутності, структури і змісту готовності майбутнього вчителя початкової школи до організації навчально-виховного процесу за умов дії Концепції нової української школи.

Серед різних аспектів готовності педагога ми акцентуємо увагу на лексико-народознавчій готовності, під якою дослідниця Л. Вострікова розуміє «сукупність лінгвістичних, лінгводидактичних та народознавчих знань, умінь і навичок, що визначають професійну спрямованість педагогічної діяльності; доречне використання малих жанрів фольклору, народної лексики, образних виразів народознавчої спрямованості в навчально-мовленнєвій діяльності дітей» [4].

Готовність до ефективної професійної діяльності в етнокультурному освітньому просторі навчальних закладів Карпатського регіону є важливою передумовою професійної педагогічної освіти, що потребує організації цілеспрямованої підготовки студентів до формування суб'єктивної позиції носія етнокультури, розвитку потреби взаємодії з ним.

Сучасний учитель початкової школи, згідно з міркуванням Н. Ігнатенко, «є одночасно викладачем, вихователем, організатором діяльності дітей, активним учасником спілкування з учнями, їх батьками і колегами, дослідником педагогічного процесу, консультантом, громадським діячем» [8]. Варто зазначити, що функції професійної діяльності вчителя початкової школи навіть ширші, ніж учителя-предметника, тому, що він одночасно працює і класним керівником, і викладає більшу частину різнопрофільних навчальних предметів. Специфічним для вчителя початкової школи є й те, що він одночасно має бути гуманістично зорієнтованим вихователем. Його зусилля повинні бути спрямовані на розвиток особистості дитини засобами навчальних предметів та позакласної виховної роботи.

Цінності музичного фольклору співпадають із виховними завданнями сучасного суспільства, із процесами підготовки творчої особистості майбутнього вчителя.

Професор О. Семенов зазначає, що «у широкому значенні фольклор – це вся неписана історія примітивних епох, у вузькому – давні звичаї, обряди, церемонії, які перетворилися на забобони чи традиції нижчих станів цивілізованого суспільства. Предметне поле фольклору то розширювалося, то звужувалося. Спершу ним позначали всі явища матеріальної та духовної культури народу, пізніше – тільки народну словесність, народну поезію, усну народну творчість» [11, с. 125].

Наукові розвідки (А. Іваницького, В. Лабунця, І. Ляшенка, О. Семенов, О. Костюка та ін.) дають підстави стверджувати, що сучасна наука застосовує поняття «фольклор» із різних позицій, у широкому розумінні – як комплекс словесних, словесно-музичних, музично-хореографічних, ігрових і драматичних різновидів народної творчості, традицій, звичаїв, обрядів, поглядів й у вузькому – як мистецтво слова, у просторі якого реалізується філологічна зацікавленість дослідників.

З точки зору М. Лановик, фольклор – це частина національної духовної культури, творчою домінантою якої є слово і прийомі його естетичного оформлення, котрим притаманні синкретизм, усне творення і передавання (з уст в уста), імпровізаційність (створення без попередньої підготовки), традиційність (дотримання ustalених норм і форм творення), колективність (поєднання індивідуальної і групової творчості), багатоваріантність побутування тощо. Головна функція фольклору – це задоволення природної потреби у самовираженні й спілкуванні [10, с.47].

Етнічний пісенний фольклор жителів гірських регіонів – це мудрість народної педагогіки горян, історія життя народу, етика й естетика, життєва психологія, що створює неповторний образ етносу і відображається через його духовно-практичну активність. «Виховання учнів на традиціях народної естетики сприяє тому, що вони починають виявляти інтерес до народного мистецтва, рідної культури і збагачувати матеріальні та духовні цінності» [1].

Добрий виховний результат дає спільна творча діяльність, коли в ній беруть активну участь і дорослі, і діти. Адже залучення дітей до народного мистецтва (усна народна творчість, музика, рух, пісня, танець, образотворче та декоративно-прикладне мистецтво та ін.) сприяє всебічному світосприйманню, прагненню жити за законами краси. У цьому контексті варто зауважити, що фольклорний пісенний матеріал повинен відповідати співацьким можливостям учнів, їх природному діапазону. Для інсценізації українських народних пісень доцільно підбирати і демонструвати ілюстрації, фрагменти мультфільмів, CD-записи. Це допоможе учням скласти більш чіткі уявлення про героїв пісень, їх характерні особливості, а навички, отримані в процесі театральньо-ігрової діяльності, вони зможуть використовувати в повсякденному житті.

Відомий дослідник А. Іваницький серед фольклорних надбань виокремлює такі групи:

1) автентичний фольклор — усі види творчої спадщини народу, що функціонують без ознак будь-яких літературних, композиторських чи режисерських обробок. Носії його безпосередньо пов'язані із середовищем живого побутування народної творчості, отримують фольклорні знання через усну традицію. Це сільські солісти, фольклорні колективи, зрідка ними є представники невеличких міст, які підтримують та розвивають міські традиції. Професійною реконструкцією та презентацією автентичного фольклору займаються фольклорні ансамблі, театри, артисти-аматори;

2) вторинний фольклор – види й жанри, які піддані словесно-музичному, хореографічному, театральному та іншим видам оброблення, проте зберігають функції фольклорної першооснови і не є формами професійної творчості. Носії вторинного фольклору – переважно аматори, учасники самодіяльності, любителі народної творчості [9].

Естетико-педагогічне значення українського дитячого фольклору багатопланове: він сприяє розвиткові мислення, мовлення, уяви, вихованню моральних чеснот, емоційної чуйності й почуття гумору.

Фольклор упродовж свого довготривалого існування був явищем динамічним, змінюваним, на кожному новому історичному щаблі розвитку набував нових особливостей та ознак, що залежало від змін усієї духовної культури.

Рідна пісня, визначаючи поетичне бачення навколишнього світу, допомагає виховати в дітей естетичне ставлення до природи, тонкість сприймання, емоційну чуйність. Окрім того, пісня розкриває перед дітьми рідне

слово як величезне духовне багатство українського народу. Водночас важливо не упустити сензитивний період – молодший шкільний вік, коли діти особливо сприйнятливі до педагогічного впливу. Їх художній смак розвинений ще недостатньо, він тільки формується. І якщо з раннього віку дитина слухає та виконує народні пісні, її слух поступово засвоює їх мелодичні й ритмічні особливості, вони запам'ятовуються, стають звичними, близькими [12].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати вивчення досвіду діяльності педагогів гірських шкіл Карпатського регіону дають підстави стверджувати, що якісна підготовка майбутніх учителів до використання пісенного фольклору вимагає дотримання таких умов:

- чіткого визначення цілей і завдань професійної підготовки;
- відповідне змістове наповнення професійно зорієнтованих дисциплін, в процесі викладання яких можна використовувати пісенний фольклор;
- прогнозування передбачуваних результатів;
- нагромадження навчально-методичного матеріалу для подальшого використання пісенного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи;
- організована практична підготовка;
- створення власної фонотеки;
- уміння ілюструвати музичні твори;
- володіння сучасними методиками та технологіями навчання.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання пісенного фольклору в навчально-виховному процесі передбачає певну його організацію, тобто застосування таких форм, методів, прийомів навчальної діяльності, які б сприяли формуванню готовності студентів до використання пісенного фольклору в сучасних закладах освіти. Доцільне насичення шкільної програми початкової школи пісенним фольклором сприяє наближенню учнів до сформованих упродовж століть уявлень про сутність людини, про красу й гармонію навколишнього світу.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розробленні моделі готовності педагогів до використання фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бартків О.С. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2016. № 1. С. 52-58.
- [2] Батюк Н.О. Особливості формування художньо-образного мислення дітей засобами фольклору. Одеса, 2007. 72 с.
- [3] Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. Київ: Вересень, 1996. 129 с.
- [4] Вострікова Л.Д. Роль фольклору в процесі національного виховання особистості. Педагогічні науки. №34. 2013. С.136-141.
- [5] Дмитренко М. М. Українська фольклористика. Київ: Народознавство, 2001. 576 с.
- [6] Довженко Г.В. Український дитячий фольклор. Київ: Наукова думка, 1984. 470 с.
- [7] Іваницький А.І. Українська музична фольклористика. В.: Нова книга, 2004. 320с.
- [8] Ігнатенко Н.І. Новій школі – учитель нового типу. Рідна школа. 2017. №7. С. 10-11.
- [9] Калюжна Н. Г. Адекватність як інтегральна характеристика якості управлінської інформації: теоретичні передумови забезпечення. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 2. С. 108-120.
- [10] Лановик М.О. Українська усна народна творчість. Київ: Знання-Прес, 2001. 591 с.
- [11] Семенов О.М. Український фольклор: навч. посібник. Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. 254с.
- [12] Хижна Л.О. Художньо-педагогічна діяльність учителя початкової школи: навч. пос. Київ.2007. 436 с.
- [13] Червінська І.Б. Теоретико-методологічні засади виховної роботи в початковій школі. Івано-Франківськ, Вид-во ПНУ, 2013. 566 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bartk O.S. Readiness of the teacher to innovate professional activity. Problems of preparing a modern teacher. 2016. No. 1. S. 52-58. (in Ukrainian)
- [2] Batyuk N.O. Features of the formation of artistic-figurative thinking of children by means of folklore. Odessa, 2007.72 p. (in Ukrainian)
- [3] Bondar V.I. Didactics: Effective Student Technology. Kyiv: September, 1996. 129 p.
- [4] Vostrikova L. D. The role of folklore in the process of national education of the individual. Pedagogical sciences. No. 34 2013. p.136-141.
- [5] Dmitrenko M. M. Ukrainian folklore. Kyiv: Ethnology, 2001. 576 c. (in Ukrainian)
- [6] Dovzhenko G.V. Ukrainian children's folklore. Kyiv: Scientific Thought, 1984. 470 p.
- [7] Ivanitsky A.I. Ukrainian musical folklore. В.: Нова книга, 2004. 320с. (in Ukrainian)
- [8] Ignatenko N.I. New school is a new type teacher. Native school 2017. No. 7. Pp. 10-11. (in Ukrainian)
- [9] Kalyuzhnaya N.G. Adequacy as an integral characteristic of the quality of managerial information: the theoretical preconditions of provision. Marketing and innovation management. 2015. No. 2. P. 108-120. (in Ukrainian)
- [10] Lanovik M.O. Ukrainian oral folk art. Kyiv: Knowledge-Press, 2001. 591 c. (in Ukrainian)
- [11] Semenog O.M. Ukrainian folklore. G.: RVV GDPU, 2004. 254 c. (in Ukrainian)
- [12]. Hizhna L.O. The artistic and pedagogical activity of the elementary school teacher: teacher. pos Kyiv.2007. 436 s. (in Ukrainian)
- [13]. Chervinska I. B. Theoretical and methodological principles of educational work in elementary school. Ivano-Frankivsk, View of the PNU, 2013. 566 p. (in Ukrainian)